

---

iz hrvatske (staro)kajkavske baštine

Izvorni znanstveni rad

UDK 821.163.42'282-94 : 82-91 Siget (091) (497.5) „15“

Primljeno 2016-11-02

Prihvaćeno za tisak 2016-11-15

TEMA DVOBROJA: UZ 450. OBLJETNICU SIGETSKE BITKE

SIGETSKA TRAGEDIJA U OČIMA JEDNOG KOMORNIKA I JEDNOG VOJNIKA

(U povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta)

Ivan Zvonar, Varaždin

Sažetak

Povijesni prikazi opsade i pada Sigeta otkrivaju prilike u Austrijskom Carstvu za Ferdinanda I. i Maksimilijana II., ali i životnu želju cara Sulejmana Veličanstvenog da osvoji Beč.

U neprestanim ratovima s Turcima sigetska tragedija postaje samo jednom od epizoda kojih se značenje pokazalo tek nakon svršenog čina. Ona na svoj način otkriva i odnos Bečkog dvora prema, često nepoželjnom, Nikoli Zrinskom.

Drugačije Nikolu vide dva neposredna sudionika u sigetskim zbivanjima.

Jedan je od njih Ukrajinac Ferenc Črnko (Černko). On je oko sredine 16. stoljeća s grupom sunarodnjaka došao u sjeverozapadnu Hrvatsku i našao svoje mjesto na dvoru Nikole Zrinskoga u Čakovcu.

Za sigetskih je dana već komornik koji se ne brine samo za Nikoline potrebe nego i za cjelokupnu komoru sigetske posade.

Kao izravan svjedok svega što se događalo prije i za vrijeme opsade Sigeta piše dnevnik započeo 15. lipnja, a dovršen 9. rujna 1566.

Osnovnu pažnju posvećuje zalihama hrane i streljiva, a usput opisuje stanje u gradu i borbe s Turcima. Potpuno apolitičan, on sigetsku propast smatra kaznom Božjom za grijeh u Carstvu, a krivnju Dvora i cara i ne spominje.

Bio je zarobljen, ali i brzo otkupljen, pa je na nekom imanju Jurja Zrinskog 1566., a najkasnije 1567., dovršio svoju Kroniku, i danas bez pravog naslova. Autograf je izgubljen, ali je sigurno da je bio napisan na kajkavskom književnom jeziku Čakovečkoga kulturnog kruga.

O njemu se dugo znalo samo po latinskom prijevodu Samuela Budine, tiskanom u Beču 1568. Budina je korektno preveo sadržaj, uz tek poneko svoje pojašnjenje, ali nije prenio i Črnkov stil.

To je učinio kasniji prepisivač u danas jedinom poznatom rukopisu. Pisao je glagoljicom i čakavskim narječjem, ostavivši ipak kajkavsku sintaksu i Črnkovu pripovjedačku maniru, koja dopušta da se Sigetska kronika čita i kao književno djelo.

Zadržani su mnogi kajkavski i mađarski izrazi, a u vojnom je nazivlju korištena njemačka i talijanska terminologija.

Nasuprot Črnkovoju kronici stoji duga epska pjesma anonimnog autora.

Sastavio ju je obrazovan čovjek, časnik Nikole Zrinskog, Hrvat.

Sadržaji se kronike i pjesme gotovo doslovce podudaraju, ali su pogledi pisaca na događaje suprotni.

Pjesnik je strastveni kritičar odnosa Bečkog dvora prema Zrinskom. Svoje stavove iznosi u prvom licu. Služi se oporim, ali jasnim stihovima. Pjesmu je i pjevao pred slušateljima obraćajući im se frazom „Draga ma gospoda...“

Za njega propast Sigeta nije kazna Božja, nego splet političkih okolnosti koje rade protiv Zrinskog i, posebno, zaključak Vojnog vijeća na Bečkom dvoru da Sigetu nije potrebna pomoć.

Jezik je međimurska kajkavština 16. stoljeća.

Djelo je izraslo iz jedne jake, ali nezapisane, epske tradicije. Danas se čuva njegov prijepis u rukopisnoj Martjanskoj pjesmarici (starijoj) iz 1593. godine.

Ključne riječi: opsada Sigeta, tragičan slom; dvije različite procjene istog događaja; Črnkova kronika; epska pjesma nepoznatog autora; Črnkova politička neutralnost; pjesnik – ratnik - strastveni kritičar politike Bečkog dvora; dva dijalekta: čakavski i kajkavski

Sigetska je tragedija samo jedna u nizu epizoda stoljetnog ratovanja Austrijskog Carstva s Turcima. Njezino se značenje pokazalo tek nakon završenog čina.

Dva su neposredna sudionika opisala potresne događaje koji su se odigrali u samom Sigetu i oko njega od 15. lipnja do 7. rujna 1566. Jedan je to uradio u proznoj kronici, a drugi u ritmiziranoj reportaži, koja je pri usmenoj interpretaciji mogla imati i sve značajke pjesme.¹

Postoje posredni dokazi da je kronika bila prepisana u više primjeraka što su kolali među čitateljima. Tako slovenski povjesničar književnosti France Kidrič

---

¹ Na ovom mjestu svakako valja spomenuti ime i djelo još jednog neposrednog svjedoka sigetskih događanja. To je Mustafa iz Soluna poznat u znanosti kao Selaniki Mustafa Efendi, osmanski učenjak i kroničar. Glavno mu je djelo *Tarih-i Selaniki (Povijest Solunjanina)* u kojem opisuje Otomansko Carstvo od 1563. – 1595. godine. Bio je rođen u Solunu, a umro je u Carigradu 1600. godine. Knjiga je tiskana pod naslovom *Selaniki Mustafa Efendi, Tarih-i Selaniki (9071. – 1003./1563. – 1595.). Türk Tarihi Kurumu*. Tekst je za tisak pripremio prof. dr. Mehmet Ipsirli. Knjiga je prevedena i na njemački jezik: *Tarih-i Selanikî, Die Chronik des Selanikî*, Freiburg, Klaus Schwarz Verlag, 1970. Na više se mjesta spominje da je Selanikî bio pod Sigetom i da je nazočio nekim zbivanjima. Tom su se kronikom kasnije koristili i mnogi europski povjesničari.

(1880. – 1950.) tvrdi u svom prikazu Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu² da su se 1568. godine i u Sloveniji pojavila dva primjerka tog rukopisa. Jedan je od njih došao u ruke kranjskom državnom poglavaru Hansu (Janezu, Janžu) Kislu (? – 1587.), koji je svog štićenika, mladog Samuela Budinu (između 1540. i 1550. – 1571.)³, nagovorio da hrvatski tekst prevede na latinski i njemački jezik.

Posao je bio dovršen do prvog travnja 1568. u Žužembergu (Siesenberg), o čemu govori Budinin nadnevak u posveti latinskog prijevoda Hansu Kislu („Datae Siefenbergæ. Pri die Calendarum Aprilis. Anno Jalutishumanæ. M D LXVIII.).

Najprije je bio otisnut latinski tekst, pod naslovom *Historia Sigethi...*⁴

Iste godine izlaze iz tiska i dva njemačka prijevoda.⁵ Tako je *Historia Sigethi...* postala i za duže vrijeme ostala osnovni izvor podataka o borbama oko

---

² France Kidrič, *Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu* – u Časopisu za zgodovino in narodopisje. Izdaje Zgodovinsko društvo v Mariboru. 9. letnik. Uredil Anton Kaspret. Maribor, 1912., str. 42. – 97.

³ O Samuelu Budini se zna da je rođen u Ljubljani između 1540. i 1550., a da je umro 1571. od posljedica pada s konja. Izobrazbu je počeo kod oca. Kasnije je studirao u Tübingenu, gdje je 1565. postigao stupanj magistra. Studij je nastavio u Padovi. Za ovaj je kontekst važan njegov boravak u Žužembergu, gdje je neko vrijeme bio učitelj sinovima Hansa Weicharda Auersperga (? - 1580.), jer su tu nastali njegovi prijevodi, a sam mu je Auersperg dao na raspolaganje nekoliko turskih zarobljenika da mu pomognu pri tumačenju turskih riječi. Izvor: Budina Samuel, *Slovenski biografski leksikon* (natuknicu je priredio France Kidrič).

⁴ Puni je naslov djela: „*Historia Sigethi, totivs Sclavoniae fortissimi propvgnancvli, quod à Solymanno Turcarum Imperatore nuper caprum Christianisq; ereptum est, ex Croatico sermone in Latinum conuerfa, PER M. SAMVELEM BVDINAM Labacensem. Cum gratia & Priuilegio Cæf: Maieft: &c. VIENNÆ AVSTRLÆ EX Officina Caspari Stainhoferi, MDLXVIII.*“ Cijeli tekst ima 76 nepaginiranih stranica, ali, po običaju onoga vremena, zadnja riječ prethodne stranice čini prvu riječ sljedeće, pa ne može doći do zabune pri naknadnoj paginaciji.

⁵ Prvi je njemački tekst objavljen u istoj tiskari kao i latinski prijevod, i to pod naslovom: *Histori von Eroberung der anfehlichen Vesten Sigeth, welcher der Türkischer Kaiſer Solimanus im Jahr 1566 den 7. Septembris eingenomen. Erstlich von einem ansehlichen des Herrn Graven von Serin feligen diener in Crabotischer Sprach beschriben, und den, ſo auch mit und bei gewesen, in Lateinisch, jetzt aber dem gmainen man und sunst meniglich zu gefallen in Teutsch transferiert. Gedruckt zu Wienn in Osterreich durch Caspar Steinhofen in S. Anna Hof. Anno M.D.LXVIII.*

Drugo je njemačko izdanje tiskano iste godine u Augsburgu. U prvom se dijelu naslovi gotovo podudaraju do „... auch mit und beygewesen in Lateinisch“. Dalje se, međutim, nastavlja drugi dio naslova: „*Jetzt aber meniglich, und sonderlich allen Hohen Potentaten, zu einer Christlichen warnung und Nachgedenken, wie die, dieser zeit hoch beschwerliche schwebende jnnerliche (innerliche, o. p.) Krieg, abgeschnitten, zu Frieden vnd ainigkeit gebracht werden, Vnnd diesem erschrücklichen mächtigen Wütterich dem Türgken künfftig, desto mehr vorstand vnd abbruch geschehen möge, Ins Teutsch Transferiert. (ad calc): Augsburg durch Hans Zimmermann (1568).*“

Sigeta i u samom gradu pa nije čudno što je češće prevedena i na druge jezike.⁶

I tu počinju nedoumice.

Prvo, Budinin prijevod naslova zacijelo ne odgovara originalnom naslovu koji će, ako je i postojao, ostati nepoznat.

Drugo, Budina sam kaže u opširnijem predgovoru da je hrvatski tekst (ne spominje vrstu pisma) prevodio doslovno i da od izvornika nije odstupao „ni koliko je nokat širok“.⁷

Treće, znanost nikad neće saznati je li opširnije komentare uz pojedine osobe ili događaje pisao sam autor izvornika, ili je to činio Budina računajući na širi krug čitatelja.

Četvrto, Kidrič pretpostavlja da je Budina poznao autora kronike i po imenu, ali ime ne spominje, nego samo kaže da je za vrijeme opsade bio na dvoru Zrinskog: „... ab homine nobili & fidedigno, qui Heroi quondam fortifs: Comiti Serino a cubiculis fuit, Croatica lingua conscriptam fuisse: et multo quidem vt censeo, verus, quam ab vlllo hactenus fortasse factum est. Ille enim miserrimae Tragediae et spectator et auctor fuit: captivusque in Turciam cum nonnullis alijs abduetus, non multo post pretio redemptionis persoluto, domum ad sous rediit.“⁸

U slobodnijem prijevodu to znači da je ova povijest: „... od čovjeka plemenita i dostojna vjere, koji je nekada bio hrabrom junaku knezu Zrinskomu komornik, ispisana bila, i to, kako držim, istinitije nego je to itko dosad učinio. Jer on je toj žalosnoj tragediji bio očevidac i sudionik; i pošto je bio kao sužanj s nekima drugima odveden u Tursku, malo potom, otkupivši se za ucjenu, vratio se kući svojima.“

Svi su književnici, inspirirajući se Budininim prijevodom, ili prijevodima na druge jezike, ponešto mijenjali ne obazirući se na povijesne činjenice.

Posebno je mnogo književnih djela u stihu i u prozi o sigetskim zbivanjima nastalo u 18. stoljeću na mađarskom i njemačkom jeziku. Tako je ostvaren snažan val obrada vezanih uz Nikolu Zrinskoga Sigetskog (1510. 1566.), čime je naznačena nova epoha njegova kulta.

---

⁶ France Kidrič, donosi i naslov drugog od dva izdanja na talijanskom jeziku iz 1570: *Historia di Sigeth ispugnata da Suliman re de' Turchi, l'anno 1566*. Nuovamente mandata in luce. Con privilegio. In Venetia, Apreffo Bolognino Zaltieri 1570., o. c., str. 48. – 49. On navodi i bilješku Reinhardta Sorsche u posveti *Codex de Zrinio II.*, str. 492. Sorša je, po vlastitom tvrđenju, još prije trideset godina (a on to govori potkraj 1598.) preveo hrvatski rukopis na njemački jezik, s naslovom *Belagerung der vhestung Sigeth*, i kasnije je tu knjižicu „... više puta čitao u kući svog oca skupljenim viteškim ljudima, nakon čega su o tome razgovarali, s poštovanjem slavili (junaka) i često su oplakivali tog viteza (slobodniji prijevod s njemačkog I. Z.), str. 49.

⁷ Antun Šimčik, izdanje iz 2016. str. 4.

⁸ U Budininu prijevodu str. 8. (po našoj paginaciji).

Mađarski je germanist Kálmán Kovács o tome napisao opširnu studiju, pod naslovom *Literarische Bearbeitungen der Belagerung von Szigetvár und ihre Quellen*⁹, u kojoj navodi brojna književna djela i kuriozum da je Nikola Zrinski u ranom 19. stoljeću spominjan kao „der ungarische Leonida“.¹⁰

Vrhunac je mitologizacije dostignut u povijesnoj tragediji Theodora Körnera (1791. – 1813.) *Zriny*, prvi put izvedenoj 1812. u kazalištu u Beču. Djelo je doživjelo svjetski uspjeh. Uskoro će Zrinski postati i pruski i austrijski nacionalni heroj.

Karakteristična je u tom smislu zdravica koju je održao car Wilhelm II. prilikom jednog posjeta Mađarskoj 1897. Pošto je pozdravio viteški („ritterlich“) mađarski narod, car je svoj govor završio riječima: „Namen wie Zrinyi und Sigeth lassen noch heute die Herzen jeden deutschen Jünglings höher schlagen.“¹¹

I prije Körnerove tragedije napisana su brojna književna djela o Sigetu, a svi- ma je zajedničko da dovode na mjesto radnje članove obitelji Nikole Zrinskog: drugu suprugu, sinove i kćeri, od kojih se jedna zaručila s mladim časnikom Juranićem, a Nikola se za njih mora brinuti, pri čemu dolazi do konflikta između vojskovođe i oca, pa jedan od pisaca (F. A. C. Werthes, 1748. – 1817.) na kraju svog djela uzvikuje: „Jao vojskovođi koji je istovremeno i otac.“¹²

Dramska napetost doživljuje vrhunac kad valja odlučiti što će se dogoditi s članovima obitelji ako padnu u tursko ropstvo. Žene će biti silovane i odvedene u hareme, a mladići u janjičare. Valja izabrati blagu smrt od ruku svojih najbližih ili prihvatiti okrutnu sudbinu u budućnosti. Najpotresniji je prizor u Körnerovoj tragediji kad Juranić na sceni probada svoju Helenu.

Niti jedan ozbiljniji pisac o opsadi Sigeta, a tu su u prvom redu Selanîkî, Budina, Istvánffi, Forgacs i drugi, ne spominju takve detalje. Povijesno je dokazano da u Sigetu nije bilo nikoga od obitelji ili bliže rodbine Nikole Zrinskog, ako se tu ne ubroji Gašpar Alapić (prva polov. 16. st. – 1584.), Nikolin nećak (sin Nikoline sestre Margarete), koji je preživio tragediju, što znači da su takve scene u književnim djelima plod autorskih fikcija.

Puno je stvarnije pitanje što se događalo između običnih vojnika i njihovih žena i djece. Ako su preživjele, najčešće su zajedno s djecom odvedene u tursko

---

⁹ Kálmán Kovács, *Literarische Bearbeitungen der Belagerung von Szigetvár und ihre Quellen* - ediciji *Germanistische Studien VIII* (2011), Seite 9 – 20.

¹⁰ Kálmán Kovács, o. c. str. 9.

¹¹ Kálmán Kovács, o. c., str. 11. U slobodnijem prijevodu: „Imena kao Zrinyi i Sigeth potiču još danas srca svakog njemačkog mladića da jače kucaju.“

¹² Friedrich August Clemens Werthes, „*Nikolas Zrini oder die Belagerung von Sigeth*“, *Trauerspiel* in 3 Aufzügen, Wien 1790., hier II/3, str. 39.

ropstvo. Mađarski povjesničar Ferenc Forgách (1530. – 1577.) u jednom fragmentu svog djela *Rerum Hungaricarum...*, koji se odnosi na izvještaj o Sigetu, opisuje scenu kako muž želi ubiti ženu da ne padne u tursko ropstvo. Ona to odbija i želi se boriti uz njega. Na kraju oboje pogibaju.¹³

U kasnijim redakcijama njegova djela te epizode nema, što znači da se tu radilo samo o jednoj, u povijesnom smislu nepouzdanjoj, varijanti.¹⁴

U hrvatskoj književnoj znanosti postoji opširna literatura o tome kako su se naši stariji i mlađi pisci nadahnjivali sigetskim događajima za pisanje svojih djela. Rjeđe se, međutim, spominje knjiga Rudolfa Horvata *Pripovijesti iz hrvatske povijesti*, od kojih se dvije izravno odnose na događaje pod Sigetom i na smrt Nikole Zrinskog.¹⁵

A tada je, 1911., slovenski povjesničar Anton Kaspret (1850. – 1920.) našao u arhivu Franza Karla Auersperga (1660.–1713.), u gornjoaustrijskom gradu Losensteinhalten¹⁶ glagoljski rukopis kojega prva stranica nosi naslov *Die Geschichte Zw Siged im 1566 Jahr Beschechen* (vjerojatno pisarska pogreška – treba da stoji *Geschehen*) *In Chrabatisch Sprach beschrieben*. Detaljan je opis rukopisa dao njegov prvi proučavatelj France Kidrič, koji je ujedno i transkribirao glagoljski tekst.¹⁷

---

¹³ Ta je scena detaljno opisana u ulomku Forgácheva djela *Rerum Hungaricarum sui temporis Comentarrii libris XXII...* što ga donosi Alojz Jembrih u hrvatskom prijevodu u knjizi *Ferenc Črnko, „Nikola Zrinski branitelj Sigeta grada“*. Izdaje Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima. Zagreb, 2016., str. 116.

¹⁴ Kálmán Kovács, o. c., str. 19. – 20.

¹⁵ *Pripovijesti iz hrvatske povijesti*. Četvrti dio. Napisao Rudolf Horvat. Pučka knjižnica izdavana Društvom svetojeronimskim. Na svijet izdalo Društvo sv. Jeronima. Zagreb. Tisak Antuna Scholza. 1902. Pripovijetke važnije za ovaj kontekst su: 56. *Sulejman pod Sigetom* i 57. *Junačka smrt Nikole Zrinskoga*, str. 129. – 146.

¹⁶ Često se navodi pogrešno ima kao Legensteinleithen (Kidrič, Ratković, Ivšić). Točan je naziv Losensteinleiten (stariji oblik Losensteinleithen). Radi se najprije o samostanu, a kasnije o tvrđavi koju je 1532. opsjedala jedna usputna turska četa pod vodstvom Kassim-paše, ali kad je jedan spretni strijelac ubio njihova vođu, Turci su se povukli. Kada je Anton von Losenstein 1692. umro bez nasljednika, dvorac je naslijedio njegov nećak Franz Karl knez Auersperg. Auerspergi su ostali vlasnici dvorca više od dva i pol stoljeća.

Franz Karl Auersperg je bio zapovjednik Karlovačkog generalata i imao je tijesne veze s Hrvatskom i dobro je vladao hrvatskim jezikom. *Hrvatski biografski leksikon*. Knjiga 1 (A – Bi). Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983., str. 268.

¹⁷ France Kidrič, *Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu* - u ediciji: *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Izdaje Zgodovinsko društvo v Mariboru. 9. letnik. Uredil Anton Kaspret. Maribor, 1912. Tisak tiskarne sv. Ciruila., Str. 32. – 97.

Kasnije je uslijedilo još pet izdanja tog djela.¹⁸

Svi su kasniji priređivači kronike u većoj mjeri respektirali Kidričev prijepis i komentare, s tim da su sami korigirali neke pogreške u transliteraciji.

Tako je prvi postupio Stjepan Ivšić (1884. – 1962.). On je najprije protumačio riječ *elegaro*, iskoristivši starije hrvatske tekstove u kojima se *g* redovito čitalo kao *j* (Kukuljević, *Acta Croatica*, isprava iz 1567. godine i riječi *ofycygalom* – oficijalom, *ymagu* – imaju, str 262.), i s pravom zaključio da se ta riječ mora čitati kao *elejaro* (mađ. *előjáró*), što znači prethodnik ili prethodnica. I sada slijedi zanimljiv zaključak:

„Riječ *elegaro* bjelodano dokazuje, da je naš glagoljski rukopis prijepis starijeg latinskim slovima pisana rukopisa.“¹⁹

Ivšić također ispravlja više riječi koje je Kidrič pogrešno pročitao²⁰, ali se slaže s njim da glagoljski prijepis potječe iz posljednjih desetljeća 16. stoljeća, a sam misli da je pisan negdje „u Pokuplju blizu Ozlja“.²¹

Čudno je ipak što tako dobar poznavatelj kajkavskog narječja (premda je rođeni štokavac) preuzima za Siget oblik imena Seget. Vjerojatno da i tu poštuje autentičnost glagoljskog rukopisa.

Na kraju svog predgovora dodaje da se interpunkcija i pisanje riječi s velikim početnim slovima slobodno udešava prema našem običaju, pa tako i postupa pri transkripciji glagoljskog rukopisa u kojem nema velikih slova, a interpunkcija je

¹⁸ Nakon Kidričeva slijedila su izdanja:

– Stjepan Ivšić, *Podsjeđanje i osvajanje Sigeta u glagoljskom prijepisu hrvatskog opisa iz g. 1566. ili 1567.* – u: *Starine*. JAZU. Knjiga 36. Zagreb, 1918., str. 390. – 428. (Kritičko izdanje).

– Ante Šimčik: *Ferenac Črnko, Povijest Sigeta grada s dodatkom narodnih pjesama o podsjeđanju Sigeta*. Za štampu pripremio Ante Šimčik. Jeronimska knjižnica. Uređuje dr. Josip Andrić. Izdaje Hrv. knji. društvo sv. Jeronima. Knjiga trista četrdeset sedma. Zagreb, 1931.

– Milan Ratković, *Ferenac Črnko i njegov opis podsjeđanja i pada Sigeta* – u: *Ferenac Črnko, Podsjeđanje i osvojenje Sigeta i popratni tekstovi*. Serija print izdanja Liber croaticus. Urednik serije prof. dr. Ivo Frangeš. Urednik knjige prof. dr. Milan Ratković. Izdavači: Liber – Mladost, Zagreb, 1971.

– ponovo: Antun Šimčik, *Povijest Sigeta grada* – u časopisu *Gazophylacium*, god. XIII. br. 1-2, Zagreb, 2008. Reprint prvog izdanja.

– ponovo: *Franjo Črnko, Nikola Zrinski branitelj Sigeta*. Pretisak izdanja Antuna Šimčika iz 1931. priredio i pogovor napisao Alojz Jembrih. Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima. Zagreb, 2016. Knjižica je tiskana u povodu 450-te obljetnice sigetskih događanja.

¹⁹ S. Ivšić, o. c., str. 397. (8)

²⁰ Neprotumačenu sintagmu *k hincu* Ivšić, s pravom, čita *kinču* (mađ. *kincs* – blago), *unžgu* kao *užgu*, riječ *jagma* pravilno prevodi kao *juriš*, *vašega* kao *našega*, *parstov* kao *parstom*, ; *gloguši* kao *globuši* i drugo. Ipak niti sam Ivšić nije znao protumačiti pojavu prema kojoj se u glagoljskom rukopisu glasovni skup *je* redovito piše kao *ej*: *ejdan* – jedan; *ejdini* – jedini; *ejsu* – jesu; *Ejzus* – Jezus

²¹ F. Kidrič, o. c., str. 77. – 78., S. Ivšić, o. c., str. 394. (5)

više stihijska negoli gramatički opravdana.

Antun Šimčik (1893. – 1970.) nastoji, služeći se dijelom Kidričevim tekstom, a dijelom povijesnom studijom Josepha von Hammera (1774. – 1856.): „*Geschichte des Osmanischen Reiches*“²², pojasniti u bilješkama što više detalja na povijesnoj osnovi.

I on, međutim, prihvaća oblik imena Seget umjesto Siget, a njegova je velika zabluda kad kaže da „... Črnko nigdje ne piše Siget, nego svuda Seget...“ i za primjer navodi stare dalmatinske pisce koji su mahom bili čakavci. Čak spominje i Brnu Karnarutića (1515. – 1573.) i njegovo djelo *Vazetye Sigetta grada*, iako Karnarutić samo triput koristi oblik Seget i jedanput Šeget, a inače stalno Siget.²³

Da je Črnko pisao Seget, ponovio bi to i Budina. Tako je pisao pisac glagolskog teksta jer čakavcima nije bila poznata mađarska riječ *sziget*, što znači *otok*, a *Sigetvar* Grad Otok ili Otočni Grad. Bliža im je bila riječ *seget*, za koju Petar Skok kaže da znači *bara*, *baruština*.²⁴ Možda je točno, kako kaže Šimčik, da Hrvati i Srbi govore seget (no ne Seget, o. p.), ali u drugom značenju, jer su *seget* i *siget* dva različita pojma. Stoga pomalo nespretno zvuči Šimčikov zaključak: „Ovoga oblika (Seged, o. p.) držao sam se i ja, dajući prednost pred tuđim onome, što je domaće.“²⁵ Tu valja ispraviti još jednu Šimčikovu omašku. Autor zbirke pjesama *Adriai tengernek syrenaia*“ Nikola Zrinski Kuršanečki (1820. – 1664.) nije bio Mikloš II., nego Mikloš VII.²⁶

Takvih je nesporedazuma u znanosti o starijoj kajkavskoj književnosti bezbroj.

Milan Ratković (1906. – 1995.) u pogovoru izdanju iz 1971.²⁷, pod naslovom *Ferenac Črnko i njegov opis podsjedanja i pada Sigeta*, najviše pažnje posvećuje otkrivanju onih detalja u Črnkovu stilu koji dopuštaju da se njegova kronika može čitati i kao književno djelo. Ta konstatacija nije sporna, jer autor pogovora

---

²² *Geschichte des Osmanischen Reiches, größentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven durch Joseph von Hammer*. Zweyte verbesserte Ausgabe. Zweyter Band. Vom Regierungsantritte des Ersten bis zum zweyten Entthronung Mustafa des Ersten. 1520. – 1623. Miz zwey Karten. Pesth. C. K. Harleben's Verlag. 1834.

²³ Puni je naslov djela *Vazetye Sigetta grada sloxeno po Barni Charnarvtichiv Zadraninu*. N. Venetia, MDLXXXIII. Oblik Šeget je korišten u 330. stihu, a Seget u stihovima br. 548, 728 i 1036.

²⁴ Usporediti: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. ... Knjiga treća. poni² – Ž. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1973., str. 213. – 214.

²⁵ Antun Šimčik, izdanje iz 2016., str. 12.

²⁶ Antun Šimčik, izdanje iz 2016., str. 6

²⁷ Milan Ratković, *Ferenac Črnko i njegov opis podsjedanja i pada Sigeta* – u: *Ferenac Črnko, Podsjedanje i osvojenje Sigeta i popratni tekstovi*. Serija print izdanja Liber croaticus. Urednik serije prof. dr. Ivo Frangeš. Urednik knjige prof. dr. Milan Ratković. Izdavači: Liber – Mladost, Zagreb, 1971., str. 27. – 34.

otkriva brojne metafore, poredbe, hiperbole, personifikacije i, posebno, miran narativni stil, pa kaže kako, čitajući kroniku, ima dojam da sluša narodnog pripovjedača.

Naša znanost o starijoj kajkavskoj književnosti još uvijek ne priznaje činjenicu da je na kajkavskom govornom prostoru sve do pojave Pavela Stoosa (1806. – 1862.) postojala jedna, istina, nenapisana, ali sveprisutna, poetika, jednako važeća za usmeno i pisano poetsko stvaralaštvo, pa je autor kronike jedino i mogao pisati stilom koji mu je nametnula ta poetika.

Ratković ipak nije u pravu kad kaže da je vokalno *r*, kad ga ima glagoljski original, Ivšić uvijek pisao kao “ar”. On ga, međutim, piše samo s “r”, „... jer ga tako i Črnko izgovarao...”²⁸

Ako ga je Črnko izgovarao, izgovarao ga je sigurno kao “er” pa ga je tako i pisao. Drugačiji izgovor ne dolazi u obzir.

Alojz Jemrih, priređivač izdanja iz 2016., u pogovoru s naslovom *Nikola IV. Zrinski i obsada Sigeta (1566.)*, od str. 67. – 125., nastoji, i uspijeva, uspostaviti širi povijesni kontekst same kronike. On donosi bogatu slikovnu građu te dosad najpotpuniji popis literature o Črnkovoj kronici i sigetskoj tragediji općenito. Tu posebno valja spomenuti ulomak o sigetskim zbivanjima iz opširnog djela *Rerum Hungaricum...* mađarskog povjesničara Ferencza Forgácha (1530. – 1577.)²⁹ kojemu se umnogome može vjerovati.

Najpotpunije je komentare Črnkovoj kronici ipak napisao France Kidrič.

Pri transliteraciji glagoljskog teksta on paralelno ukazuje i na najznačajnije razlike prema Budininoj *Historia Sigethi...* pa kaže da je Budinin prijevod, uz manje “ponesrečenih mest” i transkripciju osobnih imena, dobar.³⁰ Za glagoljski primjerak kaže da mu je pismo lako čitljiv glagolski kurziv i da ga pisala vješta ruka. Šteta je što je, najvjerojatnije, izgubljen zadnji sveščić, pa nema završetka kao u Budine, a ni imena prepisivača.

Kidrič napominje da se valja odlučiti za jedan od čakavskih ikavskih govora koji su se u 16. stoljeću protezali daleko na sjever do Kupe i Korane. Pažljivo izdvaja posuđenice, ali su u njegov popis ušle i neke kajkavske riječi koje su u Črnkovu tekstu već davno bile uobičajene domaće riječi, npr. *hiža*, *štala*, *hala* (Ivšić je transkribira kao *halja*), *marha*, *bolta* (svod), *galge*, *farbati*, *bratja*, *krovi* (g. krovov), bez obzira na njihovo mađarsko ili njemačko podrijetlo.

²⁸ Milan Ratković, o. c., str. 25.

²⁹ Alojz Jembrih, vidjeti bilješku 13., str. 104. – 120.

³⁰ U najnovije je vrijeme detaljnu analizu razlika između Budeine i glagoljskog rukopisa provela Kristina Jozak u svom diplomskom radu *Historia Sigethi – latinski prijevod hrvatskog predloška*. Sveučilište u Zagrebu. Hrvatski studiji. Zagreb, 2015.

Najzanimljivije je ipak kako Kidrič određuje autora teksta, i to samo na osnovi glagoljskog prijepisa i Budinina prijevoda. On kaže: "Avtor dobi torej iz razbora hrvaškega rokopisa in Budinovega posvetila sledeče oznake: rodom je bil severni čakavec, vendar iz Hrvaške v takratnem ožjem zmislu; hrvaška lit. tradicija mu ni bila tuja; bil je med oblego v Sigetu..."

Kidrič iz teksta o opsadi iščitava da ta osoba nije sudjelovala u borbama, premda je neposredni svjedok događanja, jer često koristi zamjenicu „mi“, da je 7. rujna 1566. bila zarobljena, ali je ubrzo i otkupljena od Turaka, svakako prije 31. ožujka 1568. kada je napisana posveta latinskoga prijevoda. On također zna da su pored još nekih neimenovanih preživjelih branitelja Sigeta dospjeli u tursko ropstvo knez Gašpar Alapi(ć), kojega su Turci, zbog njegove neugledne vanjštine (bio je nizak i grbav), smatrali slugom, komornik Ferenc Črnko, Berta Geréczy i Stjepan Oršić.³¹

Dokazano je da je Juraj Zrinski, čim su mu to prilike dopustile, otkupio Ferenc Črnka, Bertu Geréczyja, a možda dijelom i Gašpara Alapića, koji bi se, zbog niske otkupnine, vjerojatno i sam mogao otkupiti.

Životni se put sve trojice može pratiti i dalje, dok je Stjepan Oršić vjerojatno bio ranjen pa je ubrzo umro, jer mu se kasnije izgubio svaki trag.

Zna se da je Črnko, nakon izvjesnog vremena provedenog na posjedu Jurja Zrinskog, dobio gornjougarsku kapitaniju, što je i potvrđeno jednim dokumentom iz godine 1574.³²

O Gašparu Alapiću (koji se uvijek potpisivao kao Alapi) postoji pouzdana povijesna građa kako (s biskupom Jurjem Draškovićem, 1525. – 1587.) obavlja bansku dužnost u Hrvatskoj i guši bunu Matije Gupca 1573.

O Beri Geréczyju će se opširnije govoriti nešto kasnije.

Kidrič također navodi podatak da je u ropstvo bilo odvedeno oko dvije tisuće žena i djece koje nije imao tko otkupiti. Turci su ipak poštedjeli nekoliko neimenovanih muških zarobljenika da im posluže kao glasnici Andriji Báthoryju³³, nadvojvodi Karlu³⁴ i drugima.

Šimčik tome dodaje i dva Mađara, Ferencza Doczyja i Adama Gala, koje je

³¹ France Kidrič, o. c. , str. 88. – 93.

³² France Kidrič, o. p., str. 91.

³³ Radi se o Andreasu Bathoryju (? – 1599.), nećaku poljskog kralja Istvána (Stjepana) Bathoryja (1533. – 1586.), dugo poljskom kardinalu, a na kraju i vladaru Transilvanije. Ubijen je po nalogu austrijskog cara Rudolfa II. (1552. – 1616.). Izvor: Sedler. Johann Heinrich Zedlers *Grosses vollständiges Universal – Lexikon aller Wissenschaften und Künste*. Natuknica *Bathory*, str. 685.

³⁴ Nadvojvoda Karlo (Karl Franz) II. (1540. – 1590.) je treći, najmlađi, sin Ferdinanda I. Habsburškog (1503. – 1564.). Utemeljitelj je Karlovca 1579. godine.

pokušao osloboditi iz ropstava sam car Maksimilijan (1527. – 1576.).³⁵ Ne postoje podaci je li u tome i uspio.

Ferenc Črnko je bio među svim zarobljenicima jedini poznat kao „literatus“, „dijak“ i komornik, pa je logično da ga Kidrič smatra autorom izvornog rukopisa kronike. To, do daljnjega, prihvaćaju i ostali proučavatelji teksta.

I tu nastaju prvi nesporazumi.

Prvo, Črnko nikako nije mogao biti Ferenac (Ivšić, Šimčik, Ratković), nego Ferenc ili, kajkavski, Ferenec. Oblik je Ferenec, naime, kasnije postao i prezime, pa danas najviše obitelji s tim prezimenom živi u Ivancu kod Varaždina i u varaždinskoj okolici, a u obliku Ferenc u Međimurju.

Drugo, Ferenc Črnko nije bio rodom „severni čakavec“ već Ukrajinac, jedan iz veće grupe sunarodnjaka koji su oko sredine 16. stoljeća došli na imanja Nikole Zrinskog i Krištofa Ungnada (1540.? – kraj 1587. ili početak 1588.) oko Čakovca i Varaždina. O tome govori iznimno velik broj prezimena na *-ko*, *-nko* i *-enko*, kojih potomci i danas žive na tim prostorima, a neki znaju i za svoje ukrajinsko podrijetlo. Spomenuti valja tek neka: Benko, Cenko, Cvetko, Kolenko, Kučko, Plačko, Šimunko....³⁶ Već se u prvim sačuvanim zapisnicima Poglavarstva grada Varaždina iz godina 1587. – 1599. čuvaju prezimena: Hinko, Juriško, Perko, Šarko, Tomaško, Živko i druga.

Sigurno je da se Črnkovo prezime izgovaralo Černko, jer se taj *e* ispred vokalnog *r* čuva i danas: Čerpinko, Červenko, Čerljenko, Čerjenko, Dervenko, Perko, Šverko, a zadržao se i u drugim prezimenima: Berljak, Červar, Derk, Derkos, Dervar, Gerlić, Kerhač, Percač, Pervan...³⁷

Črnko je bio čovjek „... nobilis et fidedignos...“, dakle plemenit i pouzdan, kako kaže Budina (str. 8.), a kako je bio pismen i obrazovan, brzo je postao komornik Nikole Zrinskog pa ga je, kao svog poslodavca, pratio na brojnim ratnim pohodima, a na kraju i u Siget. Izraz *nobilis* u Budine nikako ne mora značiti da je pripadao visokom plemstvu i da je bio dvoranin, ali, svakako, znači da je imao određeni plemićki stupanj.

Pisao je sigurno latinicom, jer i unatoč nekim tvrdnjama da se na dvoru Zrinskog pisalo i glagoljicom, dosad nije nađen niti jedan tekst, pa to ostaje samo pretpostavka. Jezik je mogao biti samo kajkavština varaždinsko-čakovečkoga kulturnog kruga, kakvom su pisali Nikola Zrinski (odnosno pisari u njegovo ime),

³⁵ Ante Šimčik, o. c., str., 8. Je li taj Doczy stvarno bio rođak Pétera Doczyja (prva polov. 15. st. – nakon 1492.), jajačkog bana i opjevanog Petra Dojčina, teško je reći.

³⁶ Autor ih je ovih redaka nabrojio ravno osamdeset.

³⁷ U nekim se od tih prezimena tek u novije vrijeme izgubio *e* ispred vokalnog *r*, zahvaljujući samovolji mlađih svećenika ili matičara, pa se danas susreću i oblici: Drk, Brljak, Drvar, Grlić i sl.

Krsto Ungnad, Antol Vramec (1538. – sam kraj 1587. ili početak 1588.), Ivanuš Pergošić (? – 1592.), Juraj Zrinski IV. (1549. – 1603.), Mihalj Balošić i Mihalj Bučić (prva polovica 16. st. – nakon 1579.), navodni autor triju knjiga koje su bile tiskane u Nedelišću, na imanju Jurja Zrinskog, prije Pergošićeva *Decretuma* iz 1574., i to u tiskari Rudolfa Hoffhaltera (1550. – 1586.).³⁸

Pokojni je hrvatski publicist, etnograf i književnik iz Mađarske Đuro Franković (György Frankovics: 1945. – 2016.) našao u jednom mađarskom arhivu svojeručno pismo Mihalja Bučića, upućeno 28. rujna 1579. iz Čakovca (Chaktornya) u Turnišće (Podturen) u Međimurju koje je pisao kao službenik Jurja Zrinskog. Dokument je pravne naravi i govori o sporu oko nekog pašnjaka (gmajne). Kao primjer jezika donosimo, u našoj transkripciji, zadnji ulomak tog pisma:

I po vsem tom poslal sam i dvorskoga na lice teh zemal. I onda se je pred njim takajše našlo i posvedočilo to dugovanje, da one zemlje simo sliše, i ni tamo, nego pokehdob bili su engedovali te iste pašnike nim poorati pod jedno proso, potom toga su je vse onako deržali, i težali vaši ljudje, a to su im bili leprav, na jedno žito engedovali za susedstva radi, to se hoče tako najti. Z tem vekivečni Bog daj zdravje.

Chaktornya 28. Septembris 1579.

Mihael Bučić³⁹

Jedino je takvim jezikom pisao i Črnko. Nažalost, ako se ne dogodi neko čudo, ako se ne nađe originalni tekst, te pretpostavke neće dobiti i stvarnu potvrdu.

Kad je riječ o njegovoj ulozi kod Zrinskog, valja stalno imati na umu da nije sudjelovao u vojnim operacijama, da nije bio samo *cubicularius* u značenju sobar, ložničar, nego komornik u najširem smislu te riječi, koji se brinuo za cjelokupnu komoru (današnjim rječnikom - logistiku), što je obuhvaćalo hranu, streljivo i opskrbu vojnika, a uza sve je to bio i čuvar Nikoline opreme i riznice.

Upravo su dosadna mjesta u kronici gdje gotovo pretjeranom preciznošću opisuje koliko je čega propalo nakon pojedinih povlačenja u unutrašnje dijelove utvrde, a koliko je ostalo da se još može koristiti. To običan sobar ne bi ni mogao, ni znao.

Vjerojatno je za sigetskih zbivanja vodio dnevnik, jer ih opisuje kalendarском preciznošću od 15. lipnja do 7. rujna, a te mu bilješke Turci nisu uzeli. Štoviše, svoju je kroniku mogao dopuniti događajima iz 8. i 9. rujna, za koje je

³⁸ Spominju se dvije kajkavske knjige: *Katekizem ili Kerštjanski navuk i Novi zakon* te jedno latinsko djelo: *Contra realem praesentiam Corporis et Sanguinis Christi in sacramento Eucharistiae*. Niti jedan primjerak tih djela do danas nije nađen.

³⁹ Đuro Franković, Pečuh, *Pismo propovjednika Mihaela Bučića (1579.) o zaštiti kmetova u Peklenici, u ozračju vjerskih i gospodarskih zbivanja u Međimurju – Donjomeđimurski zbornik*.

čuo u zarobljeništvu.

Rukopis je mogao završiti već potkraj 1566. ili u prvoj polovini 1567., svaka-ko prije nego što je postao kapetan u Gornjoj Ugarskoj.

Kidrič zna da je Črnko imao rođaka (a možda i sina, o. p.) Janoša koji je slu-žio Zrinskim još u Nikolino vrijeme, a zatim i kod Jurja kao nadglednik konjuš-nica, a potom i kaštelan u Čakovcu.

U *Zapisnicima* se poglavarstva grada Varaždina za 1592. godinu spominje udovica Ivana Črnka Katarina kako kupuje neko zemljište, a za Ivana se kaže: „Ioanes Chernko, nobilis, civis demortuus civitatis Varazdiensis“.⁴⁰ Je li to bio Janoš kojega spominje i Kidrič, teško je reći, ali mogućnost postoji.

Naravno da svi došljaci iz Ukrajine nisu morali biti plemići, pa se tako u urbaru grofova Drašković u Bukovcu u Podravini već oko 1645. spominje željar (relativno slobodni seljak, slobodnjak) Gjuro Chernko, što govori o njegovu rela-tivno ranom dolasku u sjevernu Hrvatsku.

Iz svega se dosad rečenog izdvaja tekst sveučilišnog profesora Đure Novalića (1938. – 2000.), objavljen u časopisu *Kaj* 1971. pod naslovom *Grof Bartol Baboneg – pisac „Povesti Sigeta grada“*. Novalić polazi od pretpostavke da je pisac kronike morao biti dvoranin, da je morao biti časnik i dobar poznavatelj ratne vještine te da je morao imati viši plemićki rang (što sve Črnko, istini za volju, nije bio niti imao, o. p.).

On vjeruje da je jedini do danas poznati tekst o sigetskoj tragediji, pisan ikav-skom čakavštinom, prvotni rukopis, dakle hrvatski original, pa ga nije mogao pisati Črnko, jer je malo vjerojatno da bi njegova obitelj, bez obzira na svoje istarsko podrijetlo, mogla u novoj postojbini sačuvati svoj neokrnljeni čakavski dijalekt. Nije to mogao biti ni Gašpar Alapić kao rođeni kajkavac (njegovi su posjedi bili Kalnik i Vukovina). U obzir bi mogao doći Stjepan Oršić (rodom iz Misingrada u slunjskoj pukovnici), ali on nije bio otkupljen, pa mu se nakon zarobljavanja gubi svaki trag.

Ostaje, dakle, jedino Berta Gereczi, koji nije Mađar (Oger iz Baranje – kako kaže Kidrič), nego hrvatski plemić, čakavac, Bartol Gorički – Baboneg, podri-jetlom iz Goričke župe južno od Kupe, čiji su preci imali posjede u Kranjskoj, Koruškoj, u dolini Soče i Vipavskoj, pa je i sam mogao biti vezan sa slovenskim intelektualcima (tako i s Budinom). Argument je u Novalićevim procjenama i Ivšićev sud, donesen na osnovi jezika, da je djelo nastalo u Pokuplju blizu Ozlja

---

⁴⁰ *Zapisnici* poglavarstva grada Varaždina. Svezak II. 1592 – 1596. Za tisak priredili Josip Barbarić i Josip Kolanović. Uredio Josip Barbarić. Historijski arhiv Varaždin, Varaždin, 1991., str. 87. i 414.

pri kraju 16. stoljeća.⁴¹

Možda i ne bi trebalo reagirati na Novalićevu duhovito sročenu književnopolitičku krivotvorinu da je i ozbiljni znanstvenici, među inima i Marin Franičević (1911. – 1990.) ne uzimaju ozbiljno.⁴²

Na Novalićev je tekst već iste godine reagirao povjesničar Jaroslav Šidak (1903. – 1986.). On upućuje na činjenicu kako Novalić temelji svoju hipotezu na pretpostavci da je matica „Povesti Sigeta grada“ bila pisana glagoljicom. Najprije citira riječi Stjepana Ivšića koji kaže: „Iz onoga što sam naprijed rekao o matici našega glagoljskoga rukopisa i o Karnarutićevu izvoru, opravdano se može izvoditi, da sigetska historija po svoj prilici nije bila prvi put napisana glagoljskim slovima, jer za naš glagoljski rukopis držim da je dokazano, da je prijepis matice pisane latinskim slovima. U Budine ne nalazimo ništa što bi se momu izvođenju protivilo, a za Sorschin original znamo da je bio pisan latinskim slovima“ (Starine 36, 1918, 400).⁴³ Nakon toga iznosi i svoj zaključak: „Prema tome, pokušaj da se ospori mišljenje o Črnku kao autoru ovoga spisa i da ga se zamijeni nekim imaginarnim „grofom Bartolom Babonegom“ nije uspio.“⁴⁴

Sama ta Šidakova tvrdnja možda i ne bi bila dovoljna da Novalić u svom prikazu nije pokazao začudno nepoznavanje povijesti.

Prvo, rod je velikaša Goričkih izumro do 1500. godine, a u obitelji se Baboneg ne spominje nikakav Bartol, premda bi mu tu, kao branitelju Sigeta, bilo mjesto, pogotovu ako je preživio sigetsku tragediju.

Drugo, Kidričev „Oger iz Baranje“ ne znači da je Berta Gereczy potjecao iz današnjeg hrvatskog dijela Baranje, jer ta pokrajina ulazi duboko u mađarsko područje sjeverno od Osijeka, a glavno joj je središte Pečuh (Pecs).

U mađarskoj historiografiji postoji podatak da je obitelj Gereczy, s posjedima u Podunavlju, doživjela svoj procvat u XVI. i XVII. stoljeću, a da je njezin član Berta sudjelovao u obrani Sigeta.⁴⁵

Novalić nije vidio niti Šimčikovo izdanje *Povijesti Sigeta grada* iz 1931. jer bi

---

⁴¹ Đuro Novalić, *Grof Bartol Baboneg – pisac „Povesti Sigeta grada“* – časopis *Kaj* br. 9. Godina IV., Zagreb, 1971., str. 89. – 95.

⁴² Marin Franičević, *Povijest hrvatske renesansne književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 607.

Kristina Jozak u svom diplomskom radu *Historia Sigethi – latinski prijevod hrvatskog predloška*. Hrvatski studiji, Zagreb, 2015. doslovce kaže: „Čitajući i proučavajući navedene karakteristike kronike, uistinu bih se mogla prikloniti Novalićevu razmišljanju da je autor navedene kronike upravo grof Bartol Gorički (Gerczy). Str. 43.

⁴³ Stjepan Ivšić, o. c. str. 400. (11.)

⁴⁴ Jaroslav Šidak, *Ferenc Črnko, „Podsjedanje i osvajanje Sigeta“*, izd. Liber, Zagreb, 1971. – u ediciji Bibliografija rasprava i članaka IV. – Historiografija, str. 540. – 541.

⁴⁵ Vezetéknevek: Gereczy család – u RadixForum : Forum magyar. Családtörténeteknek (<http://www.radixforum.com/vezeteknevek/gereczy>)

uočio i jednu bilješku na kraju kronike koju je Šimčik koncipirao prema pisanom izvoru što ga je ostavio turski povjesničar Selânikî (Solunjanin) Mustafa Efendi u opširnom djelu *Tarih-i Selânikî (Povijest Solunjaninova)*. Više povijesnih izvora govori o tome da je Selânikî i sam bio pod Sigetom. Za ovaj je kontekst zanimljivo razdoblje od 1563. – 1600. u kojem pisac navodi da su komornik, rizničar i stolnik (vinotoča) Nikole Zrinskoga bili zarobljeni i da ih je veliki vezir Mehmed-paša Sokolović (1505. ili 1506. – 1579.) pokušao, preko tumača, ispitati gdje se nalazi Nikolino blago. Odgovorio mu je ... „stolnik, mladić pun plemenita ugarskog ponosa“. Mogao je to biti samo Berta Gerecgy koji je Mehmed-paši nabrojio sve blago Nikole Zrinskoga i otvoreno mu rekao da od toga neće imati nikakve koristi jer će za koji trenutak sve odletjeti u zrak.

Mehmed-paša je odmah poslao glasnike da upozore Turke koji su još bili u gradu, ali su stigli prekasno jer je svega nekoliko minuta ranije eksplodirao barut u tornju. Tu je stradalo preko tri tisuće turskih vojnika.⁴⁶

Berta Gerecgy je, pošto je bio otkupljen, najprije služio kod Jurja Zrinskog i posebno se istakao u bitci kod Sárkányzigeta 1587. (močvara i otok jugozapadno od Blatnog jezera – Balatona) u kojoj je Juraj Zrinski razbio veću tursku vojnu jedinicu.⁴⁷

Već je tada potkapetan u Nagykanizsi, 1592. je nadkapetan, a 1596. potpukovnik (alezredes). U dokumentu se iz te godine donosi i točan popis primanja koja je dobivao za svoju službu.⁴⁸

Možda je negdje i postojao nekakav Bartol Gorički, samo što to nije bio branitelj Sigeta Bertalan Gerecgy.

Uostalom, ako je jedan akademik u službenoj *Povijesti hrvatske književnosti* mogao napisati da je Juraj Zrinski osnovao u Nedelišću tiskaru koja je kontinuirano radila četrnaest godina (a pouzdano se zna da je već 1574., pošto je u njoj otisnuta dosad jedina sačuvana knjiga, Pergošićev *Decretum*, preseljena u Hermannstadt – Sibiu u Rumunjskoj, o. p.)⁴⁹, a Mađari mogu tvrditi da je Nikola Zrinski „der ungarische Leonidas“⁵⁰, zašto jedan sveučilišni profesor ne bi mogao pohrvatiti jednog Mađara i još ga proglasiti piscem.

⁴⁶ Mustafa Efendi Selânikî (vidjeti bilješku 1), o. c. str. 49., Joseph Hammer, o. c. str. 323. Tim se prijevodom poslužio i Šimčik, o. c., str. 38.

⁴⁷ Nataša Štefanec, *Heretik njegova veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., str. 279.

Kao podkapetana spominje ga i dokument ÖStA HKA Hoffinanz – Ungarn RN 50. Konv. 1586. augustus fol. 39. – 42.

⁴⁸ Fizezés, zsold. – Bánlaky Jozsef – A magyar nemzet hadtörtenelem: Gwerczy Bertalan Kanizsán állomászó császári alezredes (mek.oszk.hu/09400/09400/09477/html/oo13/002. htm)

⁴⁹ Dubravko Jelčić, *Povijest hrvatske književnosti*. Drugo, znatno prošireno izdanje. Naklada P. I. P. Pavičić. Zagreb, 2004., str. 81. – 82.

⁵⁰ Kálmán Kovács, o. c., str. 9.

Sadržaj je Črnkove kronike općepoznat. Stoga će se ovdje izdvojiti tek nekoliko važnijih detalja. Tu su, u prvom redu, Alapićeva pobjeda nad turskom prethodnikom kod Šikloša 17. lipnja, dolazak bosanskog paše Mustafa-bega Sokolovića (Mehmed-pašina nećaka) pod Šikloš, gradnja mosta preko Drave kod Osijeka za koju je zadužen Hamza-beg, sultanov boravak na Mohačkom polju i podjela darova sirotinji (almoštvo – ovdje milodar), dolazak do Svetog Lovrinca u neposrednoj blizini Sigeta, zakletva Zrinskog i posade na vjernost (koju je vjerojatno pred vojnicima čitao Blaž „dijak“, nažalost poginuo 19. kolovoza)⁵¹ prvi sukob sa sigetskom posadom 31. kolovoza, turski povici Hala! Hala! Hala! nakon svake značajnije pobjede i odgovor branitelja s poklikom Jezus!, Turci grade nasipe prema unutrašnjem gradu, isušuju kanale i dovoze vreće s vunom koja se ne da zapaliti, gradnja nasipa prema unutrašnjem gradu, ponude Mehmed-paše Zrinskom da časno napusti grad, požar, provala Zrinskog iz grada i njegova smrt.

Dalje se prikazuju događaji iz 8. i 9. rujna kako ih je pisac čuo od Turaka, a navodi se i podatak da je pri eksploziji baruta u Sigetu poginulo preko tri tisuće Turaka (to potvrđuje Selaniki, o.c. str. 50., a prema njemu i Hammer, str. 323.).

I Črnko kaže da je glava Zrinskog bila natakuta na kolac.

Joseph Hammer, međutim, piše da je Mehmed-paša već isti dan glavu Nikole

Zrinskoga, zajedno s njegovom baršunastom kapom i zlatnim lancem, poslao u Pečuh, odakle je bila odnesena u carev tabor u Győr.⁵²

Niti podaci o Sulejmanovoj smrti nisu identični. Sam Črnko kaže da je sultan umro 4. rujna. Taj podatak donosi i Ive Mažuran⁵³, dok Hammer navodi da je Sulejman umro u noći od 5. na 6. rujna.⁵⁴

U *Hrvatskoj enciklopediji* stoji da je Sulejman II. Kanuni (rođen 1494.) umro pod Sigetom 7. rujna 1566.

Stvar je povjesničara da utvrde točan datum.

I dok se o Črnkovoju kronici pisalo i još se piše, jedan je drugi tekst o sigetskoj tragediji hrvatskoju kulturnoju javnosti i danas gotovo nepoznat. Radi se o dugoj epskoju pjesmi koja je najvjerojatnije nastajala i nastala u sjeverozapadnoju Hrvatskoju paralelno s Črnkovom kronikom. Njezin je anonimni autor također jedan od preživjelih sudionika u sigetskim događanjima. On stalno govori u prvom licu, što inače čini iznimku u epskoju poeziji.

Djelo se sadržajno gotovo doslovce poklapa s Črnkovom kronikom (zbog

---

⁵¹ Budina, o., c., str 42. (po našoju paginaciji)

⁵² Joseph Hammer, o. c., str. 323.

⁵³ Ive Mažuran, *Povijest Hrvatske od 15. stoljeća do 18. stoljeća* (bez godine objave), str. 122.

⁵⁴ Joseph Hammer, o. c., str. 321.

toga smo i naveli glavne točke iz kronike), ali nema nikakve sumnje da je nastalo samostalno. Sačuvano je u samo jednoj verziji, i to u petom, najstarijem dijelu tzv. *Martjanske pjesmarice I.*⁵⁵, napisanom svakako prije 1593. godine.

Na taj je zapis samo usputno upozorio Franjo Fancev (1882. – 1943.) još 1936.⁵⁶, da bi ga tek 1973. objavila Olga Šojat (1908. – 1997.) u svojoj transkripciji u časopisu *Forum* pod naslovom *Prekomurska pjesmarica I.*, kao *Pesmu o Sigetu*, ali bez ikakvog komentara. Tekst je kasnije pretiskan u časopisu *Kaj* 1975. i u 15/I. knjizi edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti.*⁵⁷

Djelo opseže 434 retka koje je Olga Šojat podijelila u 93 relativno pravilne kvartine. Nedostatak je njezine transkripcije što nije pisala glas *e* ispred vokalnog *r*, jer se taj glas izgovarao i čini osnovnu razliku hrvatsko-kajkavskih narječja pema prekmurskom govoru. Osim toga, i Belostenec dosljedno bilježi glas *e* (*er*) kad je u pitanju kajkavska riječ, a glas *a* (*ar*) kad je u pitanju čakavski izraz koji on označava slovom *D*(almatice).⁵⁸

Na početku nedostaje nekoliko uvodnih stihova koji predstavljaju razgovor

Nikole Zrinskog sa sinom Jurjem u Čakovu Turnu (Čakovcu), a isto tako nedostaje nekoliko stihova na kraju.

Pjesma je već u rukopisu podijeljena u četiri dijela koji su obilježeni latinskim oznakama (*Prima Pars*), *Secunda Pars*, *Tertia Pars*, *Quarta Pars*.

Primjetne su samo dvije autorove pogreške. Prva je zemljopisne naravi i odnosi se na tvrdnju da su Turci podigli most preko Drave „... pri Požoni gradi“. Druga se odnosi na imena austrijskih careva. Još je, naime, vrlo jaka uspomena na cara Ferdinanda (1503. – 1564) koji je umro tek prije dvije godine, pa ga pjesnik često miješa s carem Maksimilijanom (1527. – 1576.) koji vlada u to vrijeme. Moguće je, međutim, da misli i na raniju korespondenciju Nikole Zrinskog

---

⁵⁵ Pjesmarica ima pet dijelova, a čuva se u Univerzitetnoj knjižnici u Mariboru pod oznakom V: UKM, Ms 56. Starija su joj imena *Mariborska*, *Mariborsko-prekmurska* i *Prekmurska pjesmarica*, a naziv *Martjanska* je predložio Vilko Novak (1909. – 2003.), jer je još 1710. bila vlasništvo Nikole Legena u Martjancima u Prekmurju. Novak je izdao i bibliofilsko kritičko izdanje tog rukopisa: Vilko Novak, *Martjanska pjesmarica I. (starejša)*, Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana, 1997. On donosi tekst u izvornoj grafiji i poštuje dužinu redaka u rukopisu (str. 329. – 340.).

⁵⁶ Franjo Fancev, *Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16. vijeka*. Ljetopis JAZU za godinu 1934./35., svez. 48., Zagreb, 1936.

⁵⁷ Olga Šojat, *Prekomurska pjesmarica I.*, „Forum“ br. 7 – 8, Zagreb, 1973., str. 176. – 213., *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Knjiga 15/I. Hrvatski kajkavski pisci I. Druga polovina 16. stoljeća. Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1977. *Prekomurska pjesmarica I* (1593.?), str. 197. – 248.

⁵⁸ U oba se dijela *Gazophylaciuma* (latinsko-hrvatskom i hrvatsko latinskom), Zagreb, 1740., mogu naći primjeri: *kàrst* i *kerst*, *karv* i *kerv*, *karpa* i *kerpa*, *gard* i *gerd*. Tako su se te riječi i izgovarale.

s carem Ferdinandom.

Za autora se može reći da je bio Hrvat, jer uvijek na prvo mjesto stavlja „horvačku gospodu“, a i piše kajkavski, da je bio vojnik, vjerojatno i časnik u Nikolinoj vojsci, jer ga zanimaju isključivo vojne operacije i politika, da je bio pismen, dakle „dijak“ (ali to nije mogao biti Blaž „dijak“ koji je poginuo 19. kolovoza za opsade).

I dok je Ferenc Črnko politički potpuno neutralan, pa Zrinskom stavlja u usta riječi: “Na vsem budi gospodinu Bogu hvala! Mi moramo tu kaštigu prijeti za dobro od Boga, zač ni listo to za naše grihe, nego za inih orsagov grihe nas je otil kaštigati...” i propast Sigeta vidi kao kaznu Božju, dotle je autor pjesme strastveni političar koji za pad Sigeta otvoreno krivi odnos Bečkog dvora prema Zrinskom.

Svoju je pjesmu pjevao pred slušateljima, svakako uz pratnju nekog glazbala, i uvijek im se obraća riječima:

“Dobra ma gospoda na
kraci vam povem, od
Sigeta grada...”⁵⁹

Da je bio plemić, vjerojatno bi koristio frazu “draga bratja moja”.

Bit će da je imao i određenu književnu naobrazbu jer pjesmu i počinje u stilu ustaljene epske manire po kojoj se unaprijed najavi i rasplet.

Tako Nikola Zrinski već na početku kaže sinu Jurju (1549. – 1603.):

Dobro ti i sam znaš naše nepriate,,
le, oni bi radi mene pogubili, lehko me
zgubio po hudih tolnačih, da naj ve,,
rujo da me požalujo.

To sam moreš znati sinko moi
predragi, da ako sam car Sigeta
posede, da bi Siget bil ves železa
zrezan, ne ostavi ga neg ga hoče vzeti.

Zrinski Nikolauš lekmesi mi poi,,
de vu terden Siget Grad s Horvačkom

---

⁵⁹ U našoj ćemo transkripciji u potpunosti zadržati vanjsku formu teksta, jedino će pravopis biti suvremen.

Gospodom, i z leipim šeregom njega spre,,
vodiše, Horvačka, Vogerska, Sloven,,
ska Gospoda.

Slijedi opis uništenja turske prethodnice kod Šikloša i Sulejmanova odluka da za osvetu opsjedne Siget. Zato kaže svojim pašama:

Jas sem štel poiti k mot,,
nomu Dunaju; pod leipi Beč
Vraš da to ne bo vezdai, a meni
je poiti pod terden Siget Grad,
ondi je meni mo dušo spustiti.

Slijede detaljni opisi borbe s Turcima kako ih vidi vojnik, s procjenom svih taktičkih poteza kojima se služe Turci da što prije osvoje grad.

Drugi dio (*Secunda Pars*) počinje uvodnom strofom koja će se, u nešto variranom obliku, pojavljivati na početku svakog dijela:

Dobra ma gospoda na
kraci vam povem, od
Sigeta grada kak smo
ga zgubili, da bogme so ga prekroto
platili ti prekleti Turci svoimi gla,,
vami.

Slijedi scena kako Turci dovoze ogromne količine vune koju su pomiješali sa zemljom i načinili nasipe da se ne mogu zapaliti. Taj se podatak doslovce poklapa s opisom u Črnkovoju kronici, a i povijesno je potvrđen.

Sultan ne može dočekati predaju pa nudi Zrinskom častan izlazak iz grada:

Vnogo krat mi car Zrinskomu
lista piše, i z leipo rečjom
Sigeta prosaše, ako li ga ne daš
hočem ga sam vzeti, bole bi ti ga
vezdai z mirom dati.

Turci ispuštaju vodu iz kanala i zatrpavaju ih vunom i zemljom.

Zrinski piše pismo caru Ferdinandu (pjesnikova omaška jer već vlada Maksimilijan) i traži pomoć. Pismo se čita pred Dvorskim ratnim vijećem,⁶⁰ koje objašnjava caru da Zrinski ne treba pomoć:

... i kaj vezda fali Zrinsko-
mu Miklošu, ve de smo vse dali
kaj je godi prosil.

To dobro znamo da Sige-
ta ne vzemo, to se je sporo v Si-
getu prestrašil, da čakajmo
mi pri Dunaju cara, ne zgubi-
mo glavo, pod Sigetom gradom.

Zrinskomu nazaj Ferdinand
odpisa, ovo sem pisal Herce-
gu bratu memu, da bi on šetual
na pomoć tebi, od Nemškoga Graca
dolu k Bobovišću.

Začuđujuća je ironija kojom naš pjesnik komentira savjete što ih članovi Vijeća daju caru da brani Beč, a ne da gubi glavu pod Sigetom.

Još je izravniji kad kaže:

Zrinski Nikolauš dva neprijate-
la imaše, jedan mi beše v-kralevem
tabori, drugi mi beše pri Hercegu
v- Međimurje, da ne ščem za to vun
imenuvati.

Morete i sami to vi dobro znati,
zakaj i mala deca dobro znajo, po
hudih tolnačih lahko pogubiše Zrin-
skoga Mikloša vu Sigetu gradu.

Njemu je, dakle, poznato da je nadvojvoda Karlo (1540. – 1590.) krenuo u

---

⁶⁰Dvorsko je ratno vijeće osnovano u Beču 1556. kao središnje vojno nadleštvo za sve habsburške zemlje, čime su palatin u Ugarskoj i ban u Hrvatskoj izgubili vrhovno vojno zapovjedništvo. Izvor: Wikipedija.

pomoć Sigetu i da je dospio samo do Međimurja (točnije do Murskog Središća), gdje je čitav pohod bio prekinut.⁶¹

Za sigetsku je tragediju, u epskom stilu, valjalo pronaći stvarnog krivca:

Oh ta nesreća jeden Nemec
odskoči z Sigeta Grada k caru
Solimanu, ondi mi poveda vso Si,,
gecko jakost, i gde praih stoi vu
Sigetu gradu.

Turci kopaju rov i dižu u zrak najjači bedem. Branitelji se zatvaraju u unutrašnji grad.

Sigečkih vitezov ondi malo osta,
koteri so zdravi išče ih je pet sto bilo,
oni se zapreše vu notreinji zidan grad,
ino g Bogovi silno zdihavaju.

Vidjevši da se grad više ne može obraniti, Turci daju oduška svom veselju na tipično svoj način:

... lekместо oni vsi gori zakriknoše,
Halla Halla Halla
s tem velikom glasom.⁶²

Dan prije prodora iz grada Zrinski priređuje večeru, što podosta asocira na posljednju večeru iz Biblije, i hrabri svoj vitezove.

Slijedi oblačenje Nikole Zrinskog i ispad iz grada. Pjesnik zorno opisuje borbu.

On zna da se dio branitelja ponovo povukao u grad da se pripremi za novi

---

⁶¹ Nadvojvoda (Erzherzog) Karlo je doista, po naredbi cara Maksimilijana, krenuo s vojskom prema istoku, ali je od 22. kolovoza do 24. rujna, po lijepom vremenu i neometan, uspio stići do Murskog Središća u Međimurju, gdje je pohod i prekinut. Usporediti: Otto Roth, *Der flankierende Feldzug Erzherzog Karls II. von Innerösterreich an die untere Mur im Türkenkriegsjahr 1566 und die Bedeutung von Festung und Stadt Varaždin als centraler Etappenort* – u: *Varaždinski zbornik* – Zbornik radova sa Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada. JAZU Zagreb. Varaždin, 1983., str. 299.

⁶² Taj se detalj u potpunosti podudara sa zapisom u Črnkovej kronici.

juriš. Potanko je opisano i ranjavanje glavnog vođe. Kad su janjičari njegovu glavu donijeli pred cara, Sulejman je zaplakao kao pravi vitez nad smrću dostojnog protivnika. Posebno su indikativne njegove riječi:

Jas sem tebi obečal Voger,,
sko kralestvo, da bi ti kraluval
vu njem vekvekoma, neisi veruval
me carove reiči, nego si zaman
mene Zrinski vergel.

Oh hudi vi moji prekleti ja,,
ničarje, da bi mi ga bili živoga do,,
pelali, vse bi mu bil prostil kai god
je včinil, išče bi ga včinil Vo,,
gerskoga kralja.

Ar bi se tomo kralestvo vdalo,
bole nego nemškemu Ferdinando
kralju, kaj je tako verno svo gla,,
vo pogubil, polgi kerščanjske vere
Vogerskom orsagi.

Ponovivši doslovce Sulejmanove riječi, naš je pjesnik pokazao iznimnu hrabrost i svoju političku opredijeljenost.

On ne zna da je car umro prije pada Sigeta, pa njegovu smrt stavlja nakon toga "u nedjelju do podne", ali zna da je po zauzeću Sigeta nastala oluja koja je raznijela šatore, što također potpuno odgovara završetku Črnkove kronike.

Djelo završava stihovima:

Ma leipa gospoda na kraci
vam povem, od Sigeta Grada, od
Cara Solimana, i od dobrih juna,,
kov od Zrini Mikloša, koga so za,,
čeli od davnja žaluvati.

Zrinski Nikolauš s toga sveita
preminol, za sobom je pošten i do,,
ber glas ostavil, gda bi se pisalo je,,
zero pet stou leit, da to nesrečno še,,

sto leto beše.⁶³

~ Žalosne pesmi vezdaj nam se
pojo, a pervle so se nam veselo spei,,
vale, zato prosimo vsi Gospodina Boga,
da nas obaruje od hudih poganov.

Amen.

Pjesma je napisana na čistom međimurskom govoru, i to iz vremena kada taj govor još nije bio jasno podijeljen na gornji, srednji i donji. Karakteristični su brojni imperfekti i aoristi, što je došlo s juga, a mogu se naći i čiste štokavske sintagme.

Pjesnik usporedo koristi stari i novi oblik množine: *vitezje* i *vitezi*, *janičarje* i *janičari*, a isto tako i imenice sa i bez sibilizacije: *junaki*, *Turki*, *hajduki* uz *junaci*, *Turci*, *hajduci*. Nađu se poneki ikavski oblik i poneka dvojina, ali tako rijetko da se više mogu smatrati prepisivačevim preinakama nego pravilom.

Stihovi ponekad zvuče oporo i bliže su ritmiziranoj prozi nego pjesmi, ali se to u pjevanju, vjerojatno uz neko glazbalo, izgubilo, a sama je pjesma morala ostavljati na slušatelje iznimno snažan dojam. Ona svakako zaslužuje i detaljniju analizu i pojašnjenja.

---

⁶³ Prepisivač je, vjerojatno omaškom, izostavio brojku šezdeset.

DIE TRAGÖDIE VON SIGET IN DEN AUGEN EINES KAMMERHERRS
UND EINES SOLDATEN

Zusammenfassung

Die historischen Darstellungen von der Belagerung und den Fall der Festung Szigetvár entdecken gleichzeitig die Verhältnisse in dem Österreichischen Königtum während des Kaisers Ferdinand I. und Maximilian II., wie auch den Lebenswunsch des Sultans Sulejman, die Stadt Wien zu belagern und zerstören.

In den ununterbrochenen Kriegen des Österreichischen Königtums mit den Türken wird die Tragödie von Szigetvár nur eine von den manchen Episoden, deren Bedeutung sich erst nach der beendeten Tat zeigen wird.

Diese Tragödie entdeckt, auf ihre eigene Weise, die Beziehung des Wienerhofs gegen oft unerwünschten Nikolaus Zrinski.

Aber ganz anders betrachten den Grafen Zrinski zwei unmittelbare Teilnehmer der Ereignisse in Szigetvár.

Einer von diesen zwei ist Ukrainer Ferenc Črnko (Černko). Er ist gegen die Mitte des 16. Jahrhunderts, mit einer Gruppe seiner Landsleute, in nordwestliches Kroatien gekommen und hat seine Stelle auf dem Hof von Nikolaus Zrinski in Čakovec gefunden.

Während den Ereignissen in Szigetvár ist er schon Kammerherr bei Nikolaus Zrinski. Er sorgte aber nicht nur für die Bequemlichkeit von Zrinski, sondern auch für Bedürfnisse aller Verteidiger der Festung.

Als unmittelbarer Zeuge alles was geschah während der Belagerung von Szigetvár, zwischen den 19. Juni und den 9. September 1566, führte er ein Tagebuch.

Seine Sorgsamkeit widmete er zuerst den Vorräten der Lebensmittel und der Munition und beschrieb nebenbei die Verhältnisse in der Stadt und die Kämpfe mit den Türken. Ganz und gar apolitisch, betrachtet er den Untergang von Szigetvár als die Strafe Gottes für mehrere Sünden in dem Königtum. Den Hof und den Kaisern erwähnte er überhaupt nicht.

Er war gefangen genommen, aber in kurzer Zeit losgekauft. So konnte er auf irgendeinem Besitztum von Juraj Zrinski unweit von Čakovec das Schreiben seiner Chronik, mit bis heute unbekanntem Titel, beenden. Der Autograf ist leider verloren. Es ist aber sicher dass die ganze Chronik auf der kajkavischen schriftlichen Sprache des Kulturkreises von Čakovec geschrieben war.

Über dieser Handschrift konnte man nur etwas wissen aus der lateinischen Übersetzung von dem Leibacher Samuel Budina. Diese Übersetzung ist korrekt, und wurde im Jahr 1568. in Wien gedruckt. Doch, den Still von Črnko konnte Budina nicht ganz genau ins Lateinisch übertragen.

Das machte aber ein späterer Abschreiber in dem bis heute einzigen Exemplar gemacht. Dieses Exemplar ist aber mit glagolitischer Schrift auf der čakavischen Mundart geschrieben. Es hat doch kajkavischer erzählerischer Still bewahrt, so dass man Chronik von Szigetvár als ein Literaturwerk lesen kann.

Behalten sind manche Ausdrücke aus der ungarischen Sprache und Kaj-Mundart aus der Murinsel . Militärische Terminologie ist deutsch und italienisch.

Als Kontrast zur Črnkos Chronik steht ein langes episches Lied des unbekanntes Dichters. Sein Autor war ein ausgebildeter Mensch, ein Kroat, wahrscheinlich ein Offizier im Heer Nikolaus Zrinski in der Festung Szigetvár, aber kein Adelige.

Die Inhalte der Chronik und der Dichtung stimmen überein, aber die Anschauungen der Autoren sind grundsätzlich verschieden. Der Verfasser des Liedes war kein neutraler Kammerherr, sondern ein Soldat und Politiker. Er ist ein leidenschaftlicher Kritiker des Verhältnisses des Wienerhofs gegen Nikolaus Zrinski.

Seine Standpunkte trägt er immer in der ersten Person aus, also als ich. Er dichtet in den herben, aber klaren Versen. Das Gedicht hat er vor seinen Zuhörern, mit der Begleitung des irgendeinen Instrumenten, gesungen. Seine Zuhörer nennt er immer: „Meine liebe Herren...“ („Draga ma gospoda...“).

Für ihn stellt die Eroberung von Szigetvár nicht eine Gottesstrafe dar, sondern ist es die Folge der politischen Umstände in Wienerhof, die alle gegen Zrinski standen. Da ist von der besonderen Bedeutung ein Beschluss des Kriegsrates, dass Zrinski in Szigetvár keine Hilfe braucht.

Die Sprache des Gedichtes ist murinselischer (međimurski) Kaj-Dialekt des 16. Jahrhunderts.

Das Werk ist aus einer, zwar ungeschriebenen, aber starken, epischen Tradition ausgewachsen. Bis heute war es mehrmals gedruckt. Der Handschrift bewahrt sich in einer handschriftlichen Gedichtsammlung (Martjanska pjesmarica starija) aus dem Jahr 1593 (Seite 329. - 340.).

Schlüsselwörter: die Belagerung der Festung Siget, tragische Untergang; zwei verschiedene Bewertungen desselben Geschehnisses; Črnkos politische Neutralität; Dichter – Krieger ein leidenschaftlicher Kritiker des Wienerhofes; zwei Mundarten: čakavisch, kajkavisch

Übersetzung I. Z.